

מסורת הש"ס

אור לארבעה עשר

פרק ראשון פסחים

ב.

עין משפט
נר מצוה

א א מיי פ"ב מהלכות
מחן ומלח הלכה ג
סמך עשין לט טור וס"ע
ח"מ פ"י מלח ספק א:

מוסף תוספות

א. ואפי' נאמר דמתני'
מדרבנן מ"ב אנו צריכין
ליתן טעם. מוס' שאלך.
ב. אלמא אי לאו דלא
אסוריה רבנן הוה גזירין
דלמא אחי למיכל מיניה.
מוס' ר"פ. ג. [ו]משום
אדם אחד לא עשו תקנה.
סס: וכיון דלבינו ביהו
המותרין מותר לשהות
היין לעצמן אם אתה
אסור לזה נמצאת מצריכן
לעמוד בבית מיוחד
לעצמן. מהר"ם מלאה.
ד. היבא דלא ביטל. מוס'
שאלך. ה. [ו]מוקמינן ליה
לתוך זמנו. מוס' שאלך.
ו. י"ל. אפי' דמי' לילי
לילי ממש אספקנא נמי
קאי נקט קס"ד משום
דקס"ד דמאן דאמר נגהי
נגהי ממש קאמר, כי
יחייב דמאן דאמר לילי
לילי ממש. מי הר"ן.
ז. דמשום מדיקין מה לי
עירו מה לי עיר אחרת,
ועוד ההוא דמצרים,
בעירם היה. מוס' הל"ש.
ח. הר"ל למימר יצא
בכיו יונקס בכי
טוב דהא לעולם יוצאין
מעיר קודם שנכנסין. מוס'
ר"פ. ו. ולכאורה הו"ל
למימר ויוד תחילה. מוס'
הל"ש. ז. שאינו רגיל
בה. מי הר"ן. יא. שהוא
רגיל בה. והוי לחוריה.
סס. יב. אבל לא מפני
הפחתים, שכבר הוא רגיל
בהם. סס. יג. שוהר כל
המאור שיכול להאיר.
מוס' ר"פ. יד. דכחב
את הכבש האחד תעשה
בבקר ואת הכבש השני
תעשה בין הערבים אלמא
עד בין הערבים דהיינו
משש שעות ולמעלה
נקרא בקר. מהר"ם מלאה.
טו. והשטח פליגי דל"י
מספקא ליה בכל הכוכבים
נזריים משקיעת החמה
עד שהסוף העליון אם
הם בינונים אם לאו. מוס'
שפת נה. טז. אבל היבא
דלא בקיאין בלשון ב"א
אוליין בחר לשון תורה.
מוס' הל"ש. עינין מנהר"ס
מלאה.

רבינו חננאל

אור לארבעה עשר בודקין
את החמץ לאור הנר כו'.
מאי אור רב ונאמר אמר נגהי
רב יהודה אמר לילי. אף
על גב דאסיקנא לדברי
הכל אור אוריתא הוא,
אמרין קס"ד דמאן דאמר
נגהי קסבר האי אור צפרא
הוא ומאן דאמר לילי קסבר
לילי הוא. ואותבין עליה
והכתיב הבקר אור ואין
תאמר האור לילי הוא.
ופריקין מי כתיב אור בקר
דמשמע מניה שהאור בקר
הוא. הבקר אור כתיב. ופי'
הבקר האיר ולא מי האור
הוא הבקר. מיתבי וכו'.
בקר יקראו משום אלמא אור
ימא הוא. ושנין וכו'.
בקר כתיב. כלומר כאור
בקר קודם וירחת שמש
לצדיקים לעתיד לבוא הוא
ענין וירחת שמש בעולם
הזה, נמצא וירחת שמש
בעולם הזה כעין אור בקר
קודם וירחת שמש
לצדיקים לעתיד לבוא.
ויקרא אליהם לאור יום.
כגון הקטר חלבים ואברין.

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. פ"ה שלל לעצור עליו
בצל יראה וכל ימצא וקשה לר"י כיון דלר"ך ציטול כדאמר
בגמ' (דף י:) הודק נרץ שיצטל ומדאורייתא ציטול בעלמא סגי.^א
אמאי הצריכו חכמים צדיקה כלל ונראה לר"י דלע"ג דסגי ציטול

אור

בעלמא החמירו חכמים לצדוק חמץ
ולצערו * שלל יצא לאכלו וכן משמע
לקמן (דף י:) דעבי רבא ככר בשמי
קורה וכו' או דלמא זימנין דנפל
ואתי למיכליה^ב והטעם שהחמירו כלן
טפי מנבאר איסורי הגאה שלל
הצריכו לצערם משום דחמץ מותר
כל השנה ולא נאסר רק צפסח ולא
צדילי מיניה כדאמר לקמן (דף יא.)
ולא דמי לבשר בחלב וערלה וכלאי
הכרס שאיסורם נוהג איסור עולם
י' וזויר נמי איסוריה שרי לאחרני^ג אי
נמי שאני חמץ שהחמירה זו תורה
לעצור בצל יראה וכל ימצא^ד החמירו
חכמים לצדוק ולצערו אפילו היכא
דציטולו משום דלמא אחי למיכליה
ונראה לרש"י דלפילו לפי טעם
האחרון ז"ל דהחמירו חכמים בכל
חמץ אפי' חמץ נוקשה ועל ידי
תערובת אף על גב דליכא כל יראה
לפרי"ת צריש אלו עוברין (דף מג.)
דהא אמר שיאור ישרף וידינו חמץ
נוקשה דמוכח התם ואיכא למ"ד
נמי התם דכ"ש חמץ גמור על ידי
תערובת משמע דלספור להשקותו
דאי מותר להשקותו אמאי ישרף
ישהה אותו עד אחר הפסח ויהא
מותר אפילו לרבי יהודה דלא אסר
רבי יהודה חמץ אחר הפסח אלא
בחמץ גמור דאיכא ג' קראי לתוך
זמנו ולפני זמנו ולאחר זמנו (לקמן
דף כח.) אצל צנוקסה דליכא אלא חד
קרא^ה אפי' ר' יהודה מודה:

קא סלקא דעתך מ"ד נגהי וכו'.
לא נקט קס"ד אלא משום מאן
דאמר נגהי חמץ קאי הכי ולאג
אורחיה נקט נמי לילי ממש^א ומש"ה
אין לשבש הספרים:
ובדרב יהודה. לא קאי אמאי
דממני כדאמר צפרא
נהר אלא מילמא צאפי נפשה היא
ומפרש מה השמינו הפסוק לר"ע:
יבנם בכי שוב. אור"י דצפרק
הכונם (דף ס עס:) השמע
דטעם הו' משום מוזיקין דמפיק ליה
התם מלא תכלא איש מפתח ציתו
וקרא משום מוזיקין קא מוהיר
דמפיקין מיניה התם כיון שניתן רשות
למשחית וכו' ולפי זה אפילו מעירו

אדם צריך ליהרש שיא צבי טוב^א והא דנקט כניסה תחלה^ב היינו משום
דאורחא דגמרא לנניקט הכי כמו מטפס ועולה ומטפס ויורד צפרק
עושין פסין (דף כה.) דנקט עליה תחלה וצפ' במה מליקין (דף לז:)
צין השמשות כהרף עין זה נכנס זה יוצא וקשה הא דריש רב יהודה
הא דרשה גופה מקרא אחרניאל דלא תכלא צפרק הכונם (דף ס. עס:)
ואומר רש"י דלר"י מרי קראי הצקר אור צריך לעיר אחרת ואפי'
היכא דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהו' י"א והטעם מפני
הפחתים^ג וקרא דלא תכלא אינטיריך לעירו^ד ומפני המזיקין^ה:
ובאור תמיד בעולם הזה. פי' ר"ת דהיינו עד מתי היום^ו כדמוכח
בפ' תמיד נשחט (דף נה.) דעד ו' שעות קרא צקר^ז כעין
זה יהיה תחלת וירחת השמש דהיינו הנך תחלה לצדיקים לעתיד לבוא:
והא תחלת וירחת השמש דהיינו עד אלת הכוכבים יממא משום דמסקינן צפס"ז דמגילה
(דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים צמלאכה השחר עד אלת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר
והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד אלת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (דף לז: וזה.) דקאמר
ר' יהודה משתקע החמה כל זמן שפני מוצר מארצין ואיכא למחן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה לפני אלת
הכוכבים דאין אנו צקיאין צלאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הנראין ציוס ולא כוכבים קטנים הנראין צלילה אלא ציונים^ח:
י' (בדתנן) הנורד מן האור. מיהו היכא דלשון צני אדם אינו כלשון המקרא אוליין אחר לשון צני אדם כדאמרין צערכין (דף יט:)
גבי האומר משקל ידי עלי מדאורייתא קיצורת כולה צנדרים הלך אחר לשון צני אדם דהיינו עד האציל^ט ס:

ף

אור לארבעה עשר גרסי': א לאור
טעמא: בודקין. שלל יעצור עליו בצל יראה וצבל ימצא:
ונמה אמרו. לקמן צמתינן: שפי שורות. של חציות הסדורות
צמרתף של יין צריך לצדוק ציניהם. אחר ששמרנו כל מקום שאין
מכניסין בו חמץ אין צריך לצדוק
למה הוצרכו לבדוק ומפרש לא אמרו
אלא צמרתף שמכניסין בו חמץ כגון
מרתף שמסתפק ממנו יין לשולחנו
ופעמים שהשמש עומד למוג יין
ופמו צדו וכשהיין כלה נכנס למרתף
להביא יין: שפי שורות על פני כל
המרתף. בגמ' (דף ט:) מפרש מאי
היא: שפי שורות הפילוגות כו'.
מפרש בגמ' (סס:) גמ' ה"ג קא
סלקא דעתך מאן דאמר נגהי נגהי
ממש. כשיאיר השחר שחרית של י"ד:
מאן דאמר לילי לילי ממש לא גרסי'.
דהא ודאי לילי הוא ממש: הצקר
אור. קס"ד דה"ק ולצקר דהיינו
אור כלומר ששמו אור האנשים שולחו:
מי כסבי האור צקר. דלשמעם ולאור
דהיינו צקר דמיתאי לומר דאור שם
דבר הוא וקרי לצקר אור: הצקר אור
כתיב. האי אור לאו שם דבר הוא
אלא הצקר האיר והאנשים שולחו
כמאן דאמר צפרא נהר ולפי דרכו
לימנך הכתוב דרך ארץ ממאי יוסף
שהמתינו עד שהאיר המורה כדרכו
יהודה אצל אור שהוא שם דבר אינו
אלא לילה: צני טוב. היוצא לדרך
יכנס ערביה צנית מלון צעד החמה
וצורח ולמחר ימתי' עד הנך החמה
ולא ואו טוב לו שהאור טוב לו^א
שנאמר צאור כי טוב^ב ומה היא טובתו
מפני החיות ומפני הלסטים: וכאור
צקר. השתא משמע לן דשם דבר
הוא ויהי קאמר דוד וכאור זה דהיינו
צקר כן יורח שמש לצדיקים שיאור
מאפילתן לעולם הבא: מי כסבי אור
צקר. דהיינו שם דבר ויממא אור
הוא צקר וכן יורח שמש: ולאור צקר
כתיב. ואין זה שם דבר אלא כמאיר
של צקר יורח שמש כשמתחיל הצקר
להאיר בעולם הזה והוא חשך ואפל
בעלות השחר נוהג כזריחת השמש
של עכשיו תהיה אותה שעה לצדיקים
לעמיד צלל לפי שיהא אור החמה
גדול מאד ואפילו עלות השחר שלה
יאיר כנצח החמה של עכשיו: למאיר
וצא קראו יום. משעה שמתחיל
להאיר והאי אור לאו שם דבר הוא:
והא קיימא לן. צממתא קמיימא
דצרכות^א: עד אלת הכוכבים יממא.

לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר
כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך
בדיקה וכו' ומהא אמרו ב' שורות במרתף מקום
שמכניסין בו חמץ בית שמאי אומרים ב'
שורות על פני כל המרתף ובית הלל אומרים
שתי שורות החיצונות שהן העליונות:
גמ' מאי אור רב הונא אמר נגהי * ורב יהודה
אמר לילי קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי
נגהי ממש דמאן דאמר לילי לילי ממש מיתבי
י' הבקר אור והאנשים שולחו אלמא אור
יממא הוא מי כתיב האור בקר הבקר אור
כתיב כמאן דאמר צפרא נהר וכדרכו יהודה
אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב * לעולם
יכנס אדם בכי טוב ויציא בכי טוב מיתבי
י' ובאור בקר יורח שמש אלמא אור יממא
הוא מי כתיב אור בקר ובאור בקר כתיב
והבי קאמר ובאור בקר בעולם הזה כעין
זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא מיתבי
י' ויקרא אליהם לאור יום אלמא אור יממא
הוא הכי קאמר * למאיר ובא קראו יום אלא
מעתה ולחשך קרא לילה למחשך ובא קרא
לילה והא קיימא לן דעד צאת הכוכבים יממא
הוא אלא הכי קאמר קרייה רחמנא לנהורא
ופקדיה אמצותא דיממא וקרייה רחמנא
לחשובא ופקדיה אמצותא דלילה מיתבי
י' הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אוריתא
הוא הכי קאמר הללוהו כל כוכבים המאירים
אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעו
שבוחי שאינן מאירין לא בעו שבוחי והא
כתיב * הללוהו כל צבאו אלא הא קמ"ל
דאור דכוכבים נמי אור הוא למאי נפקא
מינה לנורד מן האור^א (דתנן)^ב הנורד מן האור
אסור באורן של כוכבים מיתבי י' לאור יקום
רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגג

כדכתיב מעלות השחר ועד אלת הכוכבים דעורר^א (דף ז:) אלא.
תריך הכי: קרייה רחמנא לנהורא כו'. האי ויקרא לאו קריאת שם
הוא דמיתא שקרא את שם האור יום אלא קרא לצידיה המאירה
שבאר מהוד מעטה לבשו: ופקדיה אמצותא דיממא. ליהו לשמש
ציוס ולחושך ליה לשמש צלילה. קרא כמלך שקרא לעצדו שיצא לפניו:
הא קמ"ל דאור כוכבים נמי אור הוא. לעולם כוכבים המאירים
קאמר ודקא קשיא לך הא שאינן מאירין לא הא דנקט כוכבי אור
לאו למעוטי כוכבים שאינן מאירין דכל כוכבים יש להם אור
וליהא למעוטי מידי וקרא אשמעינן דאור כוכבים קרוי אור
ונפקא מינה לנורד הגאה מן האור שיאסר צאורן של כוכבים:

מדקאמר

והא קיימא לן עד צאת הכוכבים יממא הוא. אומר ר"י דפשיטא ליה לגמרא דעד אלת הכוכבים יממא משום דמסקינן צפס"ז דמגילה
(דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים צמלאכה השחר עד אלת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר
והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד אלת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (דף לז: וזה.) דקאמר
ר' יהודה משתקע החמה כל זמן שפני מוצר מארצין ואיכא למחן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה לפני אלת
הכוכבים דאין אנו צקיאין צלאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הנראין ציוס ולא כוכבים קטנים הנראין צלילה אלא ציונים^ח:
י' (בדתנן) הנורד מן האור. מיהו היכא דלשון צני אדם אינו כלשון המקרא אוליין אחר לשון צני אדם כדאמרין צערכין (דף יט:)
גבי האומר משקל ידי עלי מדאורייתא קיצורת כולה צנדרים הלך אחר לשון צני אדם דהיינו עד האציל^ט ס:

א) צממנה שצמתינן
ובר"ק איתא ומהא;
ב) צ"ק ס' תענית י' ע"ש,
ג) מגילה כ' ד' [דמלא],
ד) [ג'ל לאמר ד"ה בודקין],
ה) ע"י: הול, ו' [נבאשית
א], ח' [דף כ' ג' ע' עי'
רש"א, ו' [נבאשית],
ז) [נ"ע מוס' צימות עה.
ד"ה והי מלין],

תורה אור השלם

א. הבקר אור והאנשים
שולחו הקה ויבדקיהם:
בראשית מו ג
והבקר בקר יורח
שמש בקר לא עבות
מגלה ממקור דשא
מאריך: שמואל ב כג ד
וירקא אלהים לאור
יום ולחשך קרא ילקח
ויהי ערב ויהי בקר יום
אחד: בראשית א ה
הקלחה שמש יורח
הקלחה כל בוכבי אור:
תהלים קמח ג
הקלחה כל בלאביו
הקלחה כל בנבאי:
תהלים קמח ב
ללאר יקום רוצח
יקטל עני ואביון ובלילה
יהי כגג: איוב כד י

גליון הש"ס

גמ' ר"י אומר לילה. עי'
חור"ט תרומות פ"ח מ"ג:
רש"י ד"ה בכי טוב וכו'
פסני החיות ופסני
הכוכבים. עיין יומא כ
ע"א צנשי ד"ה היוצא
ימתי: תוס' ד"ה אור
לידד וכו' שלא יבא
לאבא. עי' לקמן י' ע"ז
מוס' ד"ה וחס לא צדק:

הנהגות מנה"י

לנדר

[א] גמרא דמנן הנורד מן
האור. אין זה לא משנה ולא
ברייתא (ועי' צ"ח):

מוסף רש"י

לעולם יכנס אדם בכי
טוב ויצא בכי טוב.
צעד חמה וזריחת ילון
צמלון ולא ימתי' עד
צמחשך, ולצקר לא ימתי'
ללאת עד שאיר. כי טוב
לשנא מעליה, האיר כי
טוב, כלומר טוב הוא ללאת
בו ולכנס בו מפני המזיקין
והלסטיין (ב"ק פ' א) נמי
שלא יסיל צבורות ובעקס
שצער, ושלא יעילנו עליו
עליות מרגל אלה או גג
(תענית י').

ושניין למאיר ובא קראו יום. כלומר משיאיר היום ולהלן קראו יום. [אמצותא דיממא. למצות שנוהגין ביום, כגון ציצית ומילה וכיוצא בהן. חשובא ופקדיה אמצותא דנהי (שליחה) [בלילה] הללוהו כל כוכבי אור. פירושו בא הכותב להודיע דאפילו זוהר הכוכבים נקרא אור, נפקא מינה לנורד, דאמר מר הנורד מן האורה אסור אפילו באורן של כוכבים.